

DE TELEGRAAF van 19 februari 1940

Gustav Mahler's leven

HERINNERINGEN VAN ZIJN WEDUWE.

In dit boek wordt geschetst hoe de werken van den componist ontstaan, uitgevoerd worden, triumfeeren en weinig genade vinden bij de critiek.

(Van een bijzonderen correspondent).

PARIJS, Febr. - Het lang verwachte boek van Alma Mahler, dat eerst „Mein Leben mit Gustav Mahler” zou heeten, en thans eenvoudig „Gustav Mahler”-Erinnerungen und Briefe” getiteld is, verschijnt bij Allert de Lange, Amsterdam. Aanvankelijk slechts aantekeningen ten behoeve van eigen herinneringen van een belangrijke vrouw, aanvankelijk er toe bestemd om eerst na haar dood te verschijnen, mogen deze souvenirs en brieven nu reeds de vrienden van Mahler, de vrienden van diens werken, bereiken. En dit niet in de laatste plaats omdat Oostenrijk en Duitschland ontoegankelijk zijn geworden voor Mahler's kunst. „Die Türen sind von beiden Seiten her zugefallen”, zegt Frau Alma Mahler, zij spreekt ook over vele andere zaken met een onmiskenbare duidelijkheid.

Alma Mahler, nog jonge vrouw, overziet het verleden en het heden, leeft zelf een ander, een nieuw leven. Men weet, dat zij met den dichter Franz Werfel hertrouwde. Maar Gustav Mahler, met wien zij tien aan inhoud zeer rijke jaren gehuwd was, de laatste tien jaren van Mahler's leven, bleef levend voor haar. Zijn gestalte heeft zij in alle grootheid, kracht en rijkdom voor ons doen herleven en kon dit met des te meer overtuiging doen, omdat zij de objectiviteit moest missen, omdat zij de sterkere liefde, het grootere recht er toe bezit.

Hoe deze menschen, de machtige, beroemde directeur van de Wiener Hofopera, een man van veertig, en de meer dan twintig jaar jongere dochter van den Oostenrijkschen landschapsschilder E.J. Schindler elkaar leeren kennen, is het spel van het door geen mensch te beïnvloeden lot. Hoewel Mahler de begaafdheid van het meisje erkent, weigert hij het toe te staan te componeeren, stelt hij op zijn bevelende wijze den datum van de bruiloft vast. Het Weenske operapubliek, van de feiten op de hoogte, begroet den dirigeerenden directeur, wanneer deze voor het eerst weer voor den lessenaar komt, met een demonstratief applaus: het kon immers dezen man, die uitsluitend voor zijn werk schijnt te leven, ook menschelijk naderen.

Mahler had een moeilijke jeugd doorgemaakt, bijna overduidelijk wordt deze episode door Alma Mahler weergegeven. Die episode bezat een reactie in materieel opzicht: hooge schulden, welke Frau Alma door het brengen van offers en door zich veel te ontzeggen, helpt delgen. Maar wat beteekenen die offers, vergeleken bij het geluk met een scheppend en herscheppend kunstenaar als Gustav Mahler één weg te gaan?

Met en tegen Strauss.

In zijn tijd, in zijn sfeer werd Mahler nauwelijks geëvenaard. Richard Strauss schijnt hem toe de eenige medestrijder te zijn, Strauss en Mahler begrijpen elkaar vaak goed, vaak begrijpen zij elkaar in het geheel niet; in de mededeelingen van Frau Alma worden verschillende details, die op Strauss betrekking hebben, in een soms fel licht geplaatst. Max Reger wordt in het geheel niet vermeld.

Pfützner is gefascineerd door Mahler's liefde voor „Die Rose vom Liebesgarten”, werk, dat van Mahler zoo ver verwijderd schijnt te staan, te Weenen echter door een prachtige opvoering hulde wordt gebracht.

In het boek wordt op hoogst suggestieve wijze geschetst hoe Mahler's werken ontstaan, uitgevoerd worden, triumfeeren en bij de critiek weinig genade vinden.

Zangers, dirigenten, beschermers, vereerders, vrienden verschijnen in bonte afwisseling. Bijzonder opmerkelijk zijn de resultaten van Mengelberg's Mahler-propaganda in Nederland. De mooie brief van Mengelberg's vader, waarin deze verklaart voor het eerst naar een Mahler-Symphonie geluisterd te hebben, is een der beste fragmenten van het boek. Mahler's brieven zijn vol lof over Mengelberg, diens orkest, het Nederlandsche publiek. Over het algemeen trouwens zijn de brieven welke Mahler tot zijn vrouw richtte wanneer hij alleen op reis was, bijzonder interessant. Tot de schoonste brieven welke men in dit boek vindt, behooren de brieven van Gerhart Hauptmann.

Brieven van Hauptmann.

IN een er van schrijft de dichter: „Menschen wie Sie machen, dass einem weite Strecken der Lebenswanderung unter ein frohes und göttliches Licht gesetzt werden”. Hauptmann spreekt Mahler, van wien hij op een andere plaats zegt, dat deze „die Feuermoral deutscher Meister hat,” met het broederlijke „Du” aan.

„Ihre Nähe hat etwas Reinigendes”, schrijft Busoni in een van Mahler's laatste jaren. En Arnold Schönberg komt tot de uitspraak: „So rein zu werden wie Sie ist meine Angelegenheit, da es mir versagt is[t], so gross zu sein.”

Dit leven van een geheel en al door zijn kunst bezetene, voor wien al het uiterlijke niets, de arbeid alles was, is waarlijk nimmer zoo geniaal weergegeven als door deze vrouw in dit boek, dat tevens verhaalt van de heerlijke Mozart-opvoeringen van het scheppende werk van Alfred Roller, van den Tristan van 1903, van de opera „Louise”, welke componist, Charpentier[,] ongeveer een jaar geleden Alma Mahler ter herinnering aan Weenen te Parijs hulde bracht, aan Gluck's „Iphigenie in Aulis”, misschien het mooiste, dat Gustav Mahler in de opera bereikte.

Dan staat het afscheid van Weenen beschreven, ver verheven boven de twisten van de toenmalige periode -, het slot er van is de brief van den keizerlijken „Obersthofmeister”, Vorst Montenuovo, die Mahler, al moest hij hem dan verliezen, toch alle, feitelijk zeer bescheiden, eischen van materieelen aard niet alleen inwilligt, maar den kunstenaar, in naam van den keizer, nog meer aanbiedt. En terwijl Mahler reeds in Amerika aan het werk is, werkt Alfred Roller den eersten tijd onder Mahler's opvolger in de leiding van de opera - gemakkelijke arbeid, maar zonder de geestdrift, die telkenmale over iemand kwam, wanneer deze onder Mahler werkte.

Stemmen uit Frankrijk.

FRANSCHEN Mahlervereerders melden zich: Picquart, Clémenceau, Rodin. Picquart reist eens naar het toen nog Duitse Straatsburg om er Mahler's uitvoering van de Negende Symphonie van Beethoven bij te wonen. Hij gaat naar Weenen, om er van de fraaiste operavoorstellingen te genieten, wordt echter onmiddellijk teruggeroepen: men heeft hem tot minister van Oorlog benoemd.

Mahler heeft den oorlog niet meer beleefd, die zijn voorstelling van de wereld vernietigen kon. En hoe zou Mahler's meening zijn geweest over den na-oorlogstijd?

Mahler's wereld was van een oneindige verhevenheid vervuld. Kant was zijn leidraad, de stichter van het Christendom zijn zedelijk ideaal, Goethe was voor hem de belichaming van de dichtkunst naast Hölderlin en Jean Paul. Bach, Mozart en Beethoven schonken hem het hoogste, dat de muzikanten kan, hij had Wagner lief, zeer zeker ook als genius van het theater.

Onafgebroken las en leerde hij. Het alledaagsche leven ging hij deels bewust, deels onbewust voorbij. Hij had een diepe minachting voor alles, dat met zijn opvatting van moraliteit niet in overeenstemming bleek te zijn. Al was het kinderlijke in zijn karakter aanwezig, Mahler verteerde zichzelf in zijn plichtsbetrachting.

Moeilijk levenseinde.

VEEL had hij te dragen. Hij was vaderlandsloos, zooals hij dit uitdrukte, als Bohemer onder Oostenrijkers, als Oostenrijker onder Duitschers, als Jood. Ten slotte werd Mahler hartlijder: onmiddellijk na het verlies van zijn oudste dochttertje, dat hij afgodisch lief had, werd hij ziek. Aan de voorschriften van zijn dokter offert hij het leven in de natuur op, de wandelingen in de bergen, het zwemmen, waarvan hij zooveel hield. En in die stemming ontstaan de laatste werken.

Opnieuw lokt hem Amerika. Frau Alma heeft meeslepend weergegeven hoe het phantastische van de Nieuwe Wereld op Mahler werkt.

Herhaaldelijk gelooft men in Mahler's wenschen, uitspraken en brieven het afsluiten van een periode te bespeuren: de laatste jaren van een oude maatschappelijke orde en de opkomst van een nieuwen tijd. Die tijd kondigt zich reeds in Mahler's werken aan. En met betrekking tot Schönberg's muziek zegt Mahler vaak: „Ik begrijp die muziek niet, maar Schönberg is jong. Misschien heeft hij gelijk ...”

Overall wordt Mahler erkend als een groot kunstenaar, als een groot en bijzonder mensch. Overall eerbiedigt men de grootheid van zijn verschijnen, Wanneer de doodzieke Mahler zijn hotel te New York verlaat om naar Europa gebracht te worden, laten de managers de hall ontruimen, opdat de lijdende kunstenaar niet door vreemde gezichten verontrust worde. Van de reis over Parijs naar Weenen wordt in Alma Mahler's boek met een aangrijpende intensiteit verhaald. En wanneer de schrijfster ten slotte zegt: „zijn waarachtige strijd om de eeuwige goederen te verwerven, zijn verheven zijn boven het alledaagsche, zijn streven tot in den dood naar de waarheid vormen het voorbeeld van een geheiligd leven,” dan zullen wij haar gelijk geven.

Moge de historicus haar heerlijk boek, dat zoo vol van herinneringen aan het zelf-doorleefde is, een plaats, welke ook, in de Mahler-bibliografie schenken, de lezer, die verrijkt kon worden met het verhaal van Mahler's leven, zal de vrouw, die zulk een kameraad was en

na dertig jaar daarvan weet te vertellen alsof haar ervaringen van gisteren stammen, van ganscher harte dankbaar zijn.

Prof. dr. PAUL STEFAN.